

УДК 811.81'28.738.3
DOI 10.31652/2521-1307-2024-39-10

Матеріали до словника традиційних народних промислів (гончарська лексика подільських говірок). Частина 2²

Ольга Жвава <https://orcid.org/0000-0003-1046-8849>

Чорноморський національний університет імені Петра Могили м. Миколаїв, Україна

Надійшла до редакції: 05.11.2024 • Схвалено до друку: 29.11.2024

Анотація

У статті представлено лексичний матеріал до Словника традиційних народних промислів. Пропоновані матеріали відображають особливості та регіональні відмінності термінології гончарства Поділля. Актуальність зумовлена тим, що багато проблем діалектної лексикології досі не розв'язано, зокрема не створено загальноукраїнського словника говірок і словника окремих регіонів українських говорів. Номінація явищ, понять традиційної народної культури є поліінформативною, а їх фіксація та збереження залишається актуальним завданням сучасної діалектології. Джерела фактичного матеріалу – записи живого народного мовлення, зроблені автором у 12 (дванадцяти) населених пунктах Поділля впродовж 1998–1999 рр. У дослідженні представлено 120 лексем та варіантів.

Ключові слова: словник, говірка, лексика, традиційні народні промисли, подільські говірки, тематична група лексики, гончарська лексика, лексикографія

---

² Стаття є продовженням публікацій автора, зокрема (Жвава, 2024).

УДК 811.81'28.738.3
DOI 10.31652/2521-1307-2024-39-10

The lexical materials for the dictionary of traditional folk crafts (pottery vocabulary of Podillia dialects). Part 2

Olha Zhvava <https://orcid.org/0000-0003-1046-8849>

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

Received: 05.11.2024 • Accepted: 29.11.2024

Abstract

The article analyzes lexical material for the Dictionary of Traditional Folk Crafts. The proposed materials reflect the peculiarities and regional differences of the pottery terminology of Podillia. The relevance of the article is due to the fact that many problems of dialect lexicology have not been solved yet, in particular, a national dictionary of dialects and a dictionary of individual regions of Ukrainian dialects have not been created. The nomination of phenomena and concepts of traditional folk culture is poly-informative, and their fixation and preservation remains an urgent task of modern dialectology. The sources of the factual material are recordings of live folk speech made by the author in 12 (twelve) settlements of Podillia in 1998-1999. The **purpose** of the research is to review the history of Podillia pottery as a folk craft, as well as to present a fragment of a dictionary of pottery terminology, and to introduce a name to denote the realities of pottery into scientific circulation. The research uses general scientific **methods**: analysis, synthesis and observation, which made it possible to identify and systematize colloquial material; the descriptive method was used in the process of analyzing the vernacular speech. Special linguistic methods of research: questionnaires and interviews contributed to the recording of dialect speech, contextual and interpretive analysis allowed identifying transformations of the semantic scope of lexemes functioning in the live speech of speakers of Podillia dialects, linguo-geographical method made it possible to illustrate the habitat of the recorded names. The **result** of the research is the introduction of lexical material collected during the expedition into scientific circulation. The work on the dictionary of pottery terminology is planned to be continued, streamlining the previously collected vocabulary. Studying the cultural characteristics of Ukrainians allows not only expanding and developing general knowledge, but also passing on the nation's invaluable experience to future generations. The vocabulary of traditional crafts is a unique basis for enriching the language, a part of cultural and social memory. It is also important to compile dictionaries, as the recording of traditional folk culture concepts is an urgent issue not only for ethnology but also for linguistics. The pottery vocabulary of Podillia dialects is a complex multifaceted system with a clear structure. The study of this vocabulary proves that in terms of area, it shows tendencies towards spatial opposition: some of the lexemes are not found in neighboring dialects (brashne, bohonok, vedrovyi pot, veseltse, etc.). We see the **prospects** for further research in the continuation of work on the compilation of the Dictionary of Podillia dialects.

Keywords: vocabulary, dialect, lexicon, traditional folk crafts, Podillia dialects, thematic group of vocabulary, pottery vocabulary, lexicography

---

Постановка проблеми та її актуальність зумовлені глибшим пізнанням культури свого народу. Лексика ж традиційних народних промислів є унікальною базою для збагачення мови, частиною культурної та соціальної пам'яті. Тому важливо укласти словники, адже фіксація понять традиційної народної культури є завданням не тільки етнології, а й лінгвістики. Діалектні словники не лише зберігають лексико-семантичні одиниці, а й віддзеркалюють побут, звичаї, традиції носіїв говірки, фіксуючи історичні факти, указуючи на ареальне поширення говіркових явищ тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші спроби збирання відповідних матеріалів у гончарних осередках зроблено ще у XVIII столітті: Климентій Зіновійв, О. Шафонський представили свідчення про устрій тогочасного гончарського промислу на Чернігівщині (1786 рік). Пізніше, у XIX ст., таку роботу продовжив М. Арандаренко.

Плідно досліджували гончарний промисел П. Маєвський, О. Зайкевич, В. Василенко, С. Лисенко, М. Пакульський, І. Зарецький, М. Могильченко, М. Русова. Унікальні фольклорні твори записали українські фольклористи й етнографи Б. Грінченко, М. Драгоманов, П. Іванов, О. Малинка, І. Манжура, В. Милорадович, М. Сумцов, П. Чубинський, Л. Шульгіна, О. Прусевич.

Першою спробою зібрати гончарську термінологію української народної мови й належно її оформити був п'ятий розділ словника В. Василенка «Опыт толкового словаря народной технической терминологии по Полтавской губернии» (Василенко, 1902). У 50-х рр. XX століття збиранням гончарської лексики на Полтавщині займалася М. Кривчанська, яка захистила кандидатську дисертацію «Лексика гончарного промислу Полтавської області» (Кривчанська, 1952). У 1983 році у м. Дніпропетровську Н. Левун захистила дисертацію «Семантична і словотвірна структура української термінології художньої кераміки» (Левун, 1983). У 1996 році в м. Києві була захищена дисертація «Гончарна лексика східнополіського діалекту» В. Бережняк, яка дослідила мовознавчі проблеми регіональної гончарської термінології (Бережняк, 1996). У 1997 році Л. Спанатій захистила дисертацію «Гончарна лексика в говорах української мови». У роботі проаналізовано термінологію 95

населених пунктів України, що була зібрана авторкою експедиційним шляхом за спеціально укладеною нею програмою (Спанатій, 1997). Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному відроджує збирання ремісничої гончарської номенклатури, адже сьогодні традиційна гончарна лексика перебуває на межі зникнення.

Отже, в етнолінгвістичному аспекті репрезентовано гончарську термінологію в розвідках С. Литвиненко (Литвиненко, 2003), Н. Хобзей (Литвиненко, 2003), С. Пошивайло (Пошивайло 1988; 2014), у лексикографічному – у працях О. Пошивайла (Пошивайло, 1993б), у лінгвогеографічному аспекті вивчали Й. Дзендзелівський (Дзендзелівський, 1993), Л. Спанатій (Спанатій 1988а; 1989; 1988б; 1990; 1996), а в регіональному – В. Бережняк (Бережняк, 1996), Й. Дзендзелівський (Дзендзелівський, 1959), М. Кривчанська (Кривчанська, 1952, 1954), М. Мединський (Мединський, 2006).

Мета і завдання статті. Метою пропонованої розвідки є огляд дослідження гончарства Поділля як народного промислу, а також презентація фрагменту словника гончарської термінології подільських говірок. Завдання статті: ввести у науковий обіг найменування на позначення реалій гончарського промислу. Об'єктом вивчення є лексика гончарства в говірках Поділля, а предметом – її організація в діалектному словнику. **Джерела** фактичного матеріалу – записи живого народного мовлення, зроблені автором у 12 (дванадцяти) населених пунктах Поділля впродовж 1998–1999 рр.

У статті використано загальнонаукові методи дослідження: аналіз, синтез і спостереження, що уможливили виявлення й систематизацію говіркового матеріалу; описовий метод застосовано в процесі аналізу народного мовлення. Спеціальні лінгвістичні методи дослідження: анкетування й інтерв'ювання сприяли фіксації говіркового мовлення, контекстуально-інтерпретаційний аналіз дав змогу виявити трансформації семантичного обсягу лексем, які функціонують у живому мовленні носіїв говірок Поділля, лінгвогеографічний метод уможливив ілюстрацію ареалогії зафіксованих назв.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структуру словникової статті подано так, що реєстрове слово, якщо воно відмінюване, подано в початковій формі великими літерами жирним шрифтом за українською абеткою. Далі у квадратних дужках малими літерами жирним шрифтом відбито вимову цього слова. Потім названо стислу найнеобхіднішу граматичну інформацію реєстрової лексеми, напр.: закінчення родового відмінка однини чи називного відмінка множини іменників, їхні рід та число; закінчення родових форм для прикметників; закінчення родового відмінка для кількісних числівників; деякі особові закінчення, вид, перехідність / неперехідність для дієслів; указано частиномовну належність

ФРАГМЕНТ СЛОВНИКА

БАБУШНИК, [бабушни^{ек}], а, чол. Посуд циліндричної форми, подібна до ринки, в якому пекли хліб (Павлівка).
БАКЛАЖКА, [баклаж^{чка}], и, жін. Невелика плоска посудина, що використовується для зберігання води. За формою може бути округлою або тиквоподібною (усі н.п.).
БАЛАБУХ, [балабух], а, чол. 1. Великий шматок мокрої глини, збитий довбнею (усі н.п.). 2. Шматок глини – сировини, викачаний на лаві (усі н.п.).
БАЛАБУХА, [балабуха], и, жін. Шматок глини-сировини, викачаний на лаві (усі н.п.).
БАЛАГАН, [балаган], у, чол. Частина горну, де зберігається паливо і сам гончар захищається від дощу чи негоди під час випалювання посуду (Бубнівка, Саврань).
БАЛГАН, [балган], у, чол. Частина горну, де зберігається паливо і сам гончар захищається від дощу чи негоди під час випалювання посуду (Бубнівка, Саврань).
БАНЯК, [бан'ак], а, чол. Горщик, що формою наближається до металевих заводських виробів (Купин, Пісочна, Громи, Павлівка, Шарин, Саврань).
БАНЬКА, [бан'ка], и, жін. Виріб глекоподібної форми, в якому зберігають воду (усі н.п.).
БАНЬКА, [бан'ка], и, жін. Невелика плоска посудина для зберігання напоїв з двома днищами й опуклими стінками (Саврань).
БАРИЛО, [бар'ило], а, сер. Посудина з двома днищами й опуклими стінками для зберігання напоїв (Саврань).

для займенників, прислівників і службових частин мови. Кожну окрему семему багатозначного слова відокремлено арабською цифрою. Слова витлумачено лексичними відповідниками літературної мови або розкрито описово. Реєстрові лексеми паспортизовані літерними скороченнями назв обстежених населених пунктів. Особливості вимови представлено за допомогою загальної фонетичної транскрипції для запису українського літературного й діалектного мовлення, що запропоновано в першому томі «Атласу української мови» (АУМ, 1984). Фонетичні й морфологічні варіанти реєстрових слів наводимо в різних словникових статтях.

БАРИЛЬЦЕ, [бар'ил'це^и], я, сер. Посудина з двома днищами й опуклими стінками для зберігання напоїв (Саврань).
БАРИНЯ, [бар'ин'а], і, жін. Глиняна скульптурка у вигляді жінки в капелюсі (усі н.п.).
БАРИШНЯ, [бар'ишн'а], і, жін. Глиняна скульптурка у вигляді жінки в капелюсі (усі н.п.).
БИК, [бик], а, чол. Горизонтальна цегляна стінка 1–2 метри заввишки, що проходить уздовж центральної частини череня від топки до того місця, де стоїть гончар (Шарин).
БІК, [б'ік], у, чол. Зовнішня частина глиняного посуду від найбільшої випуклості до денця (усі н.п.).
БІЛА ГЛІНА, [б'іла гліна]. Гончарний матеріал, що набуває білого кольору після випалювання. Майстри вважали її найбільш вогнетривкою. Жовті та червоні глини були доступні майже в усіх селах і мали теплий відтінок. Білі глини були дорожчими і використовувалися для фарбування чільних сторін хат (Бубнівка).
БІЛИЙ ГЛЕЙ, [б'іли'є глей]. Гончарний матеріал білого кольору (Пісочна, Купин, Бубнівка, Жорнище).
БЛИЗНЯТА, [бли'зн'ата], мн. Два невеликі горщика, з'єднані до купи кільцеподібною ручкою (усі н.п.).
БЛИЗНЮКІ, [бли'зн'укі], мн. Два невеликі горщики, з'єднані до купи кільцеподібною ручкою (усі н.п.).
БЛЮДО, [бл'удо], а, сер. Кругла плеската посудина з широким дном і низькими вінцями (Саврань).
БЛЮДЦЕ, [бл'уц'є^и], я, сер. 1. Маленька череп'яна миска. 2. Маленька мисочка, що

ставиться під чашку або склянку. Не завжди може бути глиняною (Купин, Пісочна).

БОГОНОК, [богонок], -нка, чол. Посудина з двома днищами й опуклими стінками для зберігання напоїв (Саврань).

БОЧОНОК, [бочонок], -нка, чол. Посудина з двома днищами й опуклими стінками для зберігання напоїв (Саврань).

БОЙ, [бої], ю, чол. Спорчені, зіпсовані, недоброякісні предмети виробництва (Саврань).

БОКА́Л, [бо'кал], у, чол. Посудина для напоїв у вигляді великої рюмки (усі н.п.).

БРАК, [брак], у, чол. Спорчені, зіпсовані, недоброякісні предмети виробництва (усі н.п.).

БРАКОВАНЕ, [браковане], ого, ім. Спорчені, зіпсовані, недоброякісні предмети виробництва (усі н.п.).

БРАШНÉ, [брашнэ], ого, ім., сер. Спорчені, зіпсовані, недоброякісні предмети виробництва (Жорнище).

БРОШТА́ЛЬ, [броштáл'], ю, чол. Марганець, який використовують для глазурі гончарі (Павлівка).

БУБНІ́ВСЬКА ГЛІ́НА, [бубн'іус'ка]. Назва глини за місцем добування (Бубнівка).

БУГРІ́Й, [бугрі], мн. Спіральні виступи на поверхні посуду, що виникають від неякісної роботи гончаря (Бубнівка).

БУ́ДКА, [б'уд'ка], и, жін. Навіс з дощок над горном, що захищає його від дощу (Павлівка).

БУНТ, [бунт], у, чол. Посуд, витягнений щойно з горна (Саврань).

ВА́ЗА, [ва́за], и, жін. Горщик для домашніх квітів (усі н.п.).

ВАЗО́Н [вазо́н], у, чол. Горщик для домашніх квітів (усі н.п.).

ВАЗО́НЧИК, [вазо́нчик], а, чол. Горщик для домашніх квітів (усі н.п.).

ВАРЮ́ХА, [вар'уха], и, жін. Інструмент для перемішування свинцю під час його перепалення, нагадує своєю формою звичайну ложку (Пиріжна).

ВЕЛІ́КА МІ́СКА, [велі́ка мі́ска]. Миска великого розміру, переважно з двома вухами, в якій мийуть посуд, перуть білизну тощо (усі н.п.).

ВЕЛІ́КИЙ ГОРНÉЦЬ, [велі́кийеї горне́ц']. Найбільший горщик (Пісочна).

ВЕЛІ́КИЙ ГО́РЩИК, [велі́кийеї горшчике́к]. Найбільший горщик (Бубнівка, Пиріжна).

ВЕРХ, [верх], у, чол. Верхня частина горна (Пиріжна).

ВЕ́РШИТИ, [вэ́ршити]. Витягування грудки глини на гончарному крузі у довгастий конус, тягнучи руками вгору (Пиріжна).

ВЕРШО́К, [вэ'ршок], -шка, чол. Відстань між крисами і черевом горщика (Пиріжна).

ВЕРЕТЕ́НО, [вэ'рете́но], а, сер. Вертикальний стрижень, що з'єднує верхню і нижню частини гончарного круга. Спочатку було дерев'яним, а потім залізним (Крищенці, Жорнище, Адамівка, Громи, Саврань, Новоселівка, Бубнівка).

ВЕРЕТЕ́НО, [вэ'рете'те́но], а, сер. Інструмент для виготовлення чайників, друшляків, цідильників, іграшок, що має вилкоподібну форму й служить для протикання отворів (Крищенці, Бубнівка, Громи).

ВЕРХНІ́ЯК, [вэ'рхн'ак], а, чол. Верхня частина гончарного круга, на якій безпосередньо виготовляється посуд. Має круглу форму (усі н.п.).

ВЕРШІ́ТИ, [вэрші́ти], Процес, коли грудку глини виводять на гончарному крузі в довгастий конус, тягнучи руками вгору (Купин, Пісочна, Адамівка).

ВЕРШНІ́ЯК, [вэршн'ак], а, чол. Верхня частина гончарного круга, на якій безпосередньо виготовляється посуд (Адамівка).

ВЕ́РХНІЙ КРУГ, [вэ́рхн'ій круг]. Верхня частина гончарного круга, на якій безпосередньо виготовляється посуд (усі н.п.).

ВЕРШО́К, [вэ'ршок], а, чол. Відстань між крисами і черевом горщика (Пиріжна).

ВЕ́СЕЛЬЦÉ, [вэ'сэ'л'цэ], я, сер. Інструмент для перемішування свинцю під час його перепалення, нагадує своєю формою звичайну ложку (Саврань).

ВЕ́СІЛЬНИЙ ГО́РЩИК, [вэ'с'іл'ній горшчике́к]. Найбільший горщик (усі н.п.).

ВИВО́ДИТИ, [виво́дити]. Процес, коли грудку глини виводять на гончарному крузі у довгастий конус, тягнучи руками вгору (Купин, Пісочна, Адамівка).

ВИГЛА́ДЖУВАННЯ, [вигла́д'жуван':а], я, чол. Процес відшліфовування посуду руками або гладким камінцем, чи округлої форми маленькою склянкою баночкою, чи гончарським ножиком, що має різну форму й розміри (усі н.п.).

ВИГЛА́ДЖУВАТИ, [вигла́д'жувати]. Процес відшліфовування посуду (Пісочна, Жорнище, Шарин).

ВИ́ГНАТИ ВОГО́НЬ, [ві́гнати° вогон']. Завершальна фаза в горні, коли температура поступово знижується (усі н.п.).

ВИ́ГНАТИ ПО́ЛУМ'Я, [ві́гнати° полум'я]. Назва найсильнішого вогню, який вискакує з горна. Це кульмінаційна фаза випалювання (усі н.п.).

ВИГРІ́ВАННЯ, [вигр'і'ван':а], я, сер.

Розведення слабкого вогню. Завдання цього етапу – поступово нагріти посуд, щоб запобігти його трісканню (Пиріжна, Бубнівка, Громи).

ВІГРИТИ, [vúgr'ítie]. Розведення слабкого вогню для розігрівання посуду (усі н.п.).

ВІГРУЗИТИ ПІЧ, [vúgruzie'tie p'íç]. Процес вибирання випаленого посуду з горна (усі н.п.).

ВІДРАПАНКА, [vúdrapanka], и, жін. Орнамент, що має вигляд прямих ліній, іноді складається з проколених крапок (Бубнівка).

ВИКА́ЧУВАТИ, [vie'káçuvatie]. Процес вимішування глини руками (Шарин, Саврань).

ВИКИДА́ТИ З ГО́РНА, [vie'kie'dátie z górna].

Процес вибирання випаленого посуду з горна (усі н.п.).

ВИКИДА́ТИ ПО́СУД, [vie'kie'dátie pósud]. Процес вибирання випаленого посуду з горна (усі н.п.).

ВИЛÉЖУВАТИ, [vie'léçuvatie]. Процес, під час якого глина певний час перебуває на повітрі, щоб стати м'яким, податливим. Таким способом гончарі полегшували собі роботу з матеріалом. Зазвичай вилежувати залишали глину на 2–4 місяці (Павлівка, Адамівка, Саврань).

ВИМІ́СЮВАТИ, [vime'm'íc'uvatie]. Процес, коли грудки глини викачують руками (усі н.п.).

ВИПА́ЛЮВАННЯ, [vie'pál'uvan'a]. Назва процесу, що характеризується обжиганням гончарських виробів вогнем з поступовим збільшенням температури (Громи, Бубнівка, Шарин, Купин).

ВИРОБЛЯ́ТИ, [vie'robl'átie]. Процес виготовлення виробів на гончарному крузі (усі н.п.).

ВИСО́КИЙ, [viesókie]. Назва високого горщика (Бубнівка).

ВИТЯ́ГУВАТИ ГРУДКУ, [viet'águvatie grúdku]. Підготовлену до роботи грудку глини виводять на гончарному крузі в довгастий конус, тягнучи руками вгору (Купин, Пісочна, Адамівка).

ВИТЯ́ГУВАТИ ПО́СУД, [viet'águvatie pósud]. Процес вибирання випаленого посуду з горна (Павлівка).

ВИКИДА́ТИ З ГО́РНА, [vie'kie'dátie z górna].

Процес вибирання випаленого посуду з горна (Шарин),

ВІГРУЗИТИ ПІЧ, [vúgruzie'tie p'íç]. Процес вибирання випаленого посуду з горна (Бубнівка).

ВІ́ХОД З ГО́РНА, [vúçod z górna]. Посуд, витягнений щойно з горна (Бубнівка).

ВІДÉРНИК, [v'ídérnik], а, чол. Назва горщика, що вміщує від 10 літрів рідини (Бубнівка, Пісочна).

ВІДМУ́ЛЮВАТИ, [v'ídmúl'uvatie]. Процес очищення глини, коли її заливають водою на деякий час, протягом якого вона відстоюється, і зайві речовини виділяються на поверхню (Саврань).

ВІДРО́ВИЙ ГО́РЩИК, [v'ídrovie'í górsçiek]. Назва найбільшого горщика (Бубнівка).

ВІКНО́, [v'íknó], а, сер. Отвір у горні, куди входить гончар, щоб укласти посуд для випалення, а також вийняти, коли він готовий (Пиріжна).

ВІ́НЕЧОК З ПІ́Р'Я, [v'íne'çok z p'ír'ja]. Інструмент для обмазування готового посуду дьогтем (Бубнівка).

ВІ́НТІ́, [v'íntú], ів. мн. Назва спіральних виступів на поверхні посуду (Саврань).

ВІ́НЧИ́ТИ, [v'ínçie'tie]. Процес формування вінець посуду (усі н.п.).

ВІ́НЦЯ́, [v'ín'ç'a], мн. Верхні краї горщика чи будь-якого глиняного посуду (усі н.п.).

ВЛАС́НЕ ГО́РН, [v'łasne'í górn]. Яма, вимощена цеглою, де безпосередньо випалюють посуд (усі н.п.).

ВЛАСТІ́ВО ГЛІ́НА, [v'łas'túvo gl'ína]. Сорт глини, з якої виробляють неполив'яний посуд (усі н.п.).

ВОДЯ́НИК, [vod'ániek], а, чол. Глиняний виріб, у якому тримають воду (усі н.п.).

ВОДЯ́НКА, [vod'ánka], и, жін. 1. Глиняний виріб, у якому тримають воду. 2. Спеціальна посудина мископодібної форми для води, що стоїть на лаві поряд з гончарем, в яку він вмочує руки під час вироблення посуду на крузі (Пісочна).

ВО́ДНИК, [vódniek], а, чол. Глиняний посуд, в якому тримають воду (усі н.п.).

ВОЛÓВІ О́ЧІ, [volóv'í óç'í]. Орнамент, який має вигляд прямих ліній навколо кола і що нагадує очі вола (Бубнівка, Купин).

ВОСЬМИ́РИК, [vos'mie'rík], а, чол. Назва горщика, що у вісім разів був менший за одначку, і його припадало вісім штук на одну штуку під час продажу (Купин, Пісочна).

ВО́ХРА, [vóçra], и, жін. Природна мінеральна фарба жовтого кольору (усі н.п.).

ВО́ЩИТИ, [vóščie'tie]. Процес відшліфовування гончарного посуду (Пиріжна).

ВУ́ХО, [vúço], а, сер. 1. Виступ зверху покришки для зручності її тримання. 2. Виступ на боковій частині глечика, за який його можна тримати (усі н.п.).

ВУ́ШКО, [vúško], а, сер. 1. Виступ зверху покришки для зручності її тримання. 2. Виступ на боковій частині глечика, за який його можна тримати (усі н.п.).

ВУ́ШИТИ, [vúšie'tie]. Процес вироблення вуха на гончарному виробі (глечіку) (Павлівка, Саврань).

ВХІ́Д, [vç'íd], у, чол. Отвір у горні, куди входить гончар, щоб укласти посуд для випалення, а також вийняти його, коли він готовий (Пиріжна).

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Гончарська лексика говірок Поділля є складною багатоплановою системою, що має чітку структуру. Її вивчення засвідчує, що в ареальному плані вона виявляє тенденції до

просторового протиставлення: частина лексем не виявляється в суміжних говірках (*брашне, богонок, відровий горщик, весельце* тощо). Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в продовженні роботи над укладанням Словника подільських говірок.

Перелік обстежених населених пунктів

с. Адамівка, Віньковецький р-н, Хмельницька обл.;
с. Бубнівка, Гайсинський р-н, Вінницька обл.;
с. Громи, Уманський р-н, Черкаська обл.;
с. Жорнище, Іллінецька р-н, Вінницька обл.;
с. Крищенці, Тульчинський р-н, Вінницька обл.;

с. Купин, Городоцький р-н, Хмельницька обл.;
с. Новоселівка, Гайсинський р-н, Вінницька обл.;
с. Павлівка, Калинівський р-н, Вінницька обл.;
с. Пиріжна, Кодимський р-н, Одеська обл.;
с. Пісочна, Городоцький р-н, Хмельницька обл.;
м. Саврань, Савранський р-н, Одеська обл.;
с. Шарин, Уманський р-н, Черкаська обл.

Специфіку гончарської лексики говірок Поділля вдалося з'ясувати за допомогою інформаторів: В. Г. Дерев'янка (1964 р.н.), О. Г. Дерев'янка (1960 р.н.), П. З. Островського (1959 р.н.), П. А. Семенченка (1921 р.н.), Е. І. Міщенко (1926 р.н.), Г. А. Рижак, Г. Г. Козак

(1905 р.н.), І. А. Ткачука (1923 р.н.), О. М. Почина (1927 р.н.), Н. І. Матушак (1935 р.н.), Д. О. Гончарука (1937 р.н.), О. Г. Луцишина (1922 р.н.), А. Г. Погонец, Д. О. Грушовенка (1930 р.н.), О. С. Оришнюк (1928 р.н.), М. А. Леуса (1930 р.н.).

Література

- АУМ (1984) – *Атлас української мови*. В 3-х томах, т. 1. Київ: Наукова думка, 495 с.
- Баженов, Л. Ф. (1993). *Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX-XX ст. : Історіографія. Бібліографія. Матеріали*. Кам'янець-Подільський, 480 с.
- Баженов, Л. Ф. (1992). Фольклорно-етнографічне вивчення краю в Подільській духовній семінарії в середині XIX – на поч. XX ст. *Наук.-практична конференція «Культура України і слов'янський світ»*: тези доповідей та повідомлень, ч. I. Київ.
- Бережняк, В. (1996). Східнополіська лексика гончарства на тлі суміжних діалектних систем. *Східнослов'янські мови в їх історичному розвитку*: збірник наукових праць, присвячених пам'яті проф. С. П. Самійленка. Запоріжжя: ЗДУ, ч. 2, с. 36–39.
- Брилінський, Д. М. (1991). *Словник подільських говірок*. Хмельницький, 116 с.
- Вакалюк, Я. Ю. (1985). Назви посуду та іншого кухонного начиння в українській мові. *Культура слова*, вип. 29. Київ, с. 45-47.
- Василенко, В. І. (1902). К вопросу о толковом словаре Харьковского историко-филологического общества. *Сборник Харьковского историко-филологического общества*, том 13, ч. 2. Харьков, с. 59-71.
- Гриценко, П. Ю. (1987). Лексична система говорів і картографування. *Українська діалектна лексика*. Київ: Наукова думка, 1987.
- Гриценко, П. Ю. (1984). *Модельювання системи діалектної лексики*. Київ: Наукова думка, 228 с.
- Дзендзелівський, Й. О. (1993). *Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області України (Лексика)*, ч. 3. Ужгород, 464 с.
- Дзендзелівський, Й. О. (1959). Назви деяких видів посуду у говірках Закарпаття. *Доповіді та повідомлення Ужгородського ун-ту: Серія філолог.*, ч. 3. Ужгород, с. 34-37.
- Кривчанська, М. (1952). *Лексика гончарного промислу Полтавської області* (Дис. канд. філол. наук). Київ, 303 с.
- Кривчанська, М. Ф. (1954). Назви посуду гончарного промислу Полтавщини. *Полтавсько-київський діалект – основа української національної мови*. Київ: Вид-во АН УРСР, с. 115–129.

- Купрієнко, В. О. (1971). До вивчення лексики народних промислів. *Праці XII Респ. діалектол. наради*. Київ, с. 336–338.
- Лащук, Ю. П. (1968). *Українські гончарі*. Київ, 40 с.
- Левун, Н. В. (1983). *Семантическая и словообразовательная структура украинской терминологии художественной керамики*. (Автореф. дис. канд. філол. наук). Днепропетровск, 19 с.
- Левун, Н. В. (1984). Морфологічний спосіб творення української термінолексики художньої кераміки. *Дослідження з граматики і граматичної стилістики української мови*. Дніпропетровськ: Вид. ДДУ, с. 25–32.
- Левун, Н. В. (1977). Номінативні сполучення в термінології художньої кераміки. *Дослідження з граматики і граматичної стилістики української мови*, Дніпропетровськ: Вид. ДДУ, с. 30–35.
- Литвиненко, С. (2003). Гончарство в мові і культурі. *Діалектологічні студії: Мова і культура* / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів: Ін-т українознавства ім. І.Крип'якевича НАНУ, с. 81–96
- Мединський, А. М. (2006). *Структурна організація і семантика гончарської лексики у подільських говірках*. (Автореф. дис. канд. філол. наук). Київ, 20 с.
- Жвава, О. А. (2024). Матеріали до словника традиційних народних промислів (гончарська лексика подільських говірок), *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: збірник наукових праць, вип. 38. Вінниця: ТОВ «Твори», с. 78-83. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2024-38-09>
- Пошивайло, О. (1993а). *Етнографія українського гончарства*. Київ: Молодь.
- Пошивайло, О. (1993б). *Ілюстрований словник народної гончарської термінології Лівобережної України (Гетьманщина)*. Опішне: Українське народознавство, 280 с.
- Пошивайло, О. (1988). Народні системи лічби в гончарстві на Лівобережжі України (XIX–XX ст.). *Нар. творчість та етнографія*, ч. 1, с. 46–49.
- Пошивайло, С. (2014). Народні назви знарядь, споруд та інструментів, які використовуються у гончарному виробництві Полтавщини, *Народознавчі зошити*, № 3.
- Прусевич, А. (1916). Гончарный промысел в Подольской губернии. *Кустарные промыслы Подольской губернии*. Київ, с. 3–116.
- Спанатій, Л. С. (1988а). З діалектної лексики українських гончарів. *Українське мовознавство*, № 15, с. 86–90.
- Спанатій, Л. С. (1990). До питання про діалектну лексику українських гончарів. *Проблеми української діалектології на сучасному етапі*. Тези доповідей і повідомлень. Житомир, с. 191–192.
- Спанатій, Л. С. (1996). Про деякі назви гончарного матеріалу в говорах української мови. *Східнослов'янські мови в їх історичному розвитку*: збірник наукових праць, присвячених пам'яті проф. С. П. Самійленка. Запоріжжя: ЗДУ, ч. 2, с. 33–36.
- Спанатій, Л. С. (1997). *Гончарна лексика в говорах української мови*. (Дис. канд. філол. наук). Миколаїв, 216 с.
- Шульгіна, Л. (1929). Гончарство в с. Бубнівці на Поділлі. Етнографічні дослідження. *Матеріали з етнології*. Київ, с. 111–184.

References

- AUM (1984) – *Atlas ukrainsoi movy. V 3-kh tomakh* [Atlas of the Ukrainian language. In 3 volumes], t. 1. Kyiv: Naukova dumka, 495 s. (in Ukrainian).
- Bazhenov, L. F. (1993). *Podillia v pratsiakh doslidnykiv i kraieznavtsiv XIX-XX st. : Istoriohrafiiia. Bibliohrafiiia. Materialy* [Podillia in the works of researchers and local historians of the 19th-20th centuries. : Historiography. Bibliography. Materials]. Kamianets-Podilskyi, 480 s. (in Ukrainian).
- Bazhenov, L. F. (1992). Folkloro-etnografichne vyvchennia kraiu v Podilskii dukhovnii seminarii v seredyni XIX – na poch. XX st. [Folkloric and ethnographic study of the region in the Podolsk Theological Seminary in the middle of the 19th century – at the beginning. 20th century]. *Nauk.-praktychna konferentsiia «Kultura Ukrainy i slovianskyi svit»*: tezy dopovidei ta povidomlen, ch. I. Kyiv. (in Ukrainian).
- Berezhniak, V. (1996). Skhidnopoliska leksyka honcharstva na tli sumizhnykh dialektnykh system [Eastern Polish vocabulary of pottery against the background of adjacent dialect systems]. *Skhidnoslovianski movy v yikh istorychnomu rozvytku*: zbirnyk naukovykh prats, prysviachenykh pamiaty prof. S. P. Samiilenka. Zaporizhzhia: ZDU, ch. 2, 36–39. (in Ukrainian).
- Brylinskyi, D. M. (1991). *Slovnyk podilskykh hovirok* [Dictionary of Podolian dialects], Khmelnytskyi, 116 s. (in Ukrainian).
- Vakaliuk, Ya. Yu. (1985). Nazvy posudu ta inshoho kukhonnoho nachynnna v ukrainsoi movi [Names of dishes and other kitchen utensils in Ukrainian], *Kultura slova*. Kyiv, vyp. 29, 45-47. (in Ukrainian).

- Vasilenko, V. Y. (1902). K voprosu o tolkovom slovare Kharkovskoho ystoryko-fylohohycheskoho obshchestva [On the issue of the explanatory dictionary of the Kharkov Historical and Philological Society], *Sbornyk Kharkovskoho ystoryko-fylohohycheskoho obshchestva*, tom 13, ch. 2. Kharkov, 59-71. (in Ukrainian).
- Hrytsenko, P. Yu. (1987). Leksychna systema hovoriv i kartohrafuvannia [Lexical system of dialects and mapping]. *Ukrainska dialektna leksyka*. Kyiv: Naukova dumka, 1987. (in Ukrainian).
- Dzendzelivskiy, Y. O. (1993). *Linhvistychnyi atlas ukrainskykh narodnykh hovoriv Zakarpatskoi oblasti Ukrainy (Leksyka)* [Linguistic atlas of Ukrainian vernaculars of the Transcarpathian region of Ukraine (Vocabulary)]. Uzhhorod, ch. 3, 464 s. (in Ukrainian).
- Dzendzelivskiy, Y. O. (1959). Nazvy deiakykh vydiv posudu u hovirkakh Zakarpattia [Names of some types of tableware in Transcarpathian dialects]. *Dopovidi ta povidomlennia Uzhhorodskoho un-tu: Serii filoloh. Uzhhorod*, ch. 3, 34-37. (in Ukrainian).
- Kryvchanska, M. (1952). *Leksyka honcharnoho promyslu Poltavskoi oblasti* [Vocabulary of the pottery industry of the Poltava region] (PhD Thesis). Kyiv, 303 s. (in Ukrainian).
- Kryvchanska, M. F. (1954). Nazvy posudu honcharnoho promyslu Poltavshchyny [Names of dishes of the pottery industry of Poltava region]. *Poltavsko-kyivskiy dialekt – osnova ukrainskoi natsionalnoi movy*. Kyiv: Vyd-vo AN URSSR, 115–129. (in Ukrainian).
- Kupriienko, V. O. (1971). Do vyvchennia leksyky narodnykh promysliv [To study the vocabulary of folk crafts]. *Pratsi XII resp. dialektol. narady*. Kyiv, 336–338. (in Ukrainian).
- Lashchuk, Yu. P. (1968). *Ukrainski honchari* [Ukrainian potters]. Kyiv, 40 s. (in Ukrainian).
- Levun, N. V. (1983). *Semanticheskaia y slovoobrazovatelnaia struktura ukaynskoi terminolohyy khudozhestvennoi keramyky* [Semantic and word-formation structure of Ukrainian terminology of artistic ceramics]. (PhD Thesis Abstract). Dnepropetrovsk, 19 s. (in Russian).
- Levun, N. V. (1984). Morfolohichnyi sposib tvorennia ukrainskoi terminoleksyky khudozhnoi keramiky [Morphological method of creation of Ukrainian terminolexics of artistic ceramics], *Doslidzhennia z hramatyky i hramatychnoi stylistyky ukrainskoi movy*. Dnipropetrovsk: Vyd. DDU, 25–32. (in Ukrainian).
- Levun, N. V. (1977). Nominatyvni spoluchennia v terminolohii khudozhnoi keramiky [Nominative conjunctions in the terminology of artistic ceramics], *Doslidzhennia z hramatyky i hramatychnoi stylistyky ukrainskoi movy*. Dnipropetrovsk: Vyd. DDU, 30–35. (in Ukrainian).
- Lytvynenko, S. (2003). Honcharstvo v movi i kulturi [Pottery in language and culture], *Dialektolohichni studii: Mova i kultura* / Hrytsenko, P., Khobzei, N. (Ed.). Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I.Krypiakevycha NANU, 81–96. (in Ukrainian).
- Medynskiy, A. M. (2006). Strukturna orhanizatsiia i semantyka honcharskoi leksyky u podilskykh hovirkakh [Structural organization and semantics of pottery vocabulary in Podil dialects] (PhD Thesis Abstract), Kyiv, 20 s. (in Ukrainian).
- Zhvava, O. (2024). Materialy do slovnyka tradytsiinykh narodnykh promysliv (honcharska leksyka podilskykh hovirok) [The lexical materials for the dictionary of traditional folk crafts (pottery vocabulary of Podillia dialects)], *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics)*, vol. 38. Vinnytsia: TOV «TVORY», s. 72–83. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2024-38-09> (in Ukrainian).
- Poshyvailo, O. (1993a). *Etnohrafiia ukrainskoho honcharstva* [Ethnography of Ukrainian pottery]. Kyiv: Molod.
- Poshyvailo, O. (1993b). Iliustrovanyi slovnyk narodnoi honcharskoi terminolohii Livoberezhnoi Ukrainy (Hetmanshchyna) [Illustrated dictionary of folk pottery terminology of Left Bank Ukraine (Hetmanship)]. Opishne: Ukrainske narodoznavstvo, 280 s. (in Ukrainian).
- Poshyvailo, O. (1988). Narodni systemy lichby v honcharstvi na Livoberezhzhi Ukrainy (XIX – XX st.) [Folk numeral systems in pottery on the Left Bank of Ukraine (XIX–XX centuries)], *Nar. tvorchist ta etnohrafiia*, ch. 1, 46–49. (in Ukrainian).
- Poshyvailo, S. (2014). Narodni nazvy znariad, sporud ta instrumentiv, yaki vykorystovuiutsia u honcharnomu vyrobnytstvi Poltavshchyny [Vernacular names of tools, structures and tools used in pottery production in Poltava Oblast], *Narodoznavchi zoshyty*, № 3. (in Ukrainian).
- Prusevych, A. (1916). Honcharnyi promysel v Podolskoi hubernyy [Pottery industry in the Podolsk province]. *Kustarnye promysly Podolskoi hubernyy*. Kyiv, 3–116. (in Ukrainian).
- Spanatii, L. S. (1988). Z dialektnoi leksyky ukrainskykh honchariv [From the dialect vocabulary of Ukrainian potters]. *Ukrainske movoznavstvo*, № 15, 86–90. (in Ukrainian).
- Spanatii, L. S. (1990). Do pytannia pro dialektnu leksyku ukrainskykh honchariv [To the question of the dialect vocabulary of Ukrainian potters]. *Problemy ukrainskoi dialektolohii na suchasnomu etapi*. Tezy dopovidei i povidomlen. Zhytomyr, 191–192. (in Ukrainian).
- Spanatii L. S. (1996). Pro deiaki nazvy honcharnoho materialu v hovorakh ukrainskoi movy [About some names of pottery material in dialects of the Ukrainian language]. *Skhidnoslovianski movy v yikh istorychnomu rozvytku*.

zbirnyk naukovykh prats, prysviachenykh pamiati prof. S. P. Samiilenka. Zaporizhzhia: ZDU, ch. 2, 33–36. (in Ukrainian).

Spanatii, L. S. (1997). *Honcharna leksyka v hovorakh ukrainskoi movy* [Pottery vocabulary in Ukrainian dialects]. (PhD Thesis). Mykolaiv, 216 s. (in Ukrainian).

Shulhina, L. (1929). Honcharstvo v s. Bubnivtsi na Podilli. Etnohrafichni doslidzhennia [Pottery in the village Bubnivtsi in Podillya. Ethnographic studies]. *Materialy z etnolohii*. Kyiv, 111–184. (in Ukrainian).

Автори

Ольга Жвава, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології та міжкультурної комунікації

e-mail: o.a.zhvava@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1046-8849>

Author

Olha Zhvava, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Ukrainian Philology and Intercultural Communication

e-mail: o.a.zhvava@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1046-8849>

Конфлікт інтересів

Автор засвідчує про відсутність конфлікту інтересів

Conflict of Interests

The author declares that she has no conflict of interest